

Pregled kriminološkega raziskovanja nasilja v Sloveniji po letu 1991¹

Katja Eman,² Rok Hacin³

Nasilje je v človeški družbi prisotno že od nastanka prvih skupnosti in je velika težava sodobnega časa. Ob vprašanih, kdo in kako ga povzroča ter kdo je žrtev, je vse pomembnejše tudi vprašanje, zakaj do njega sploh prihaja in kako bi ga lahko preprečili. Namen prispevka je predstaviti pregled raziskovanja nasilja v Sloveniji od leta 1991 naprej. Pregled je namreč razkril, da je bilo od leta 1991 opravljenih več kot 30 študij, ki so se osredotočale na preučevanje različnih oblik nasilja v Sloveniji. Kljub temu, da je bilo večinoma obravnavano fizično in spolno nasilje, preostale oblike nasilja niso ostale neraziskane (institucionalno nasilje, psihično nasilje itd.). Slovenski raziskovalci so posebno pozornost namenili raziskovanju nasilja v družini in mladostniškega nasilja, kar potrjuje veliko število opravljenih študij. Dogajanje v regiji v devetdesetih letih (vojne na Balkanu) je vplivalo na raziskovalce, da so začeli preučevati tudi oblike nasilja, ki so v sodobnih družbah navadno tabu. V 21. stoletju nove oblike kriminalitete (kibernetska kriminaliteta, ekološka kriminaliteta idr.) poleg že uveljavljenih zahtevajo tudi nova področja raziskovanja in preučevanja nasilja v slovenskem prostoru. Pri tem je treba upoštevati, da se nasilje ves čas razvija in prilagaja okolju, v katerem se dogaja, zato ga je včasih toliko težje odkriti, se nanj odzvati in ga preučevati. Medpartnersko nasilje, nasilje v zdravstvu, institucionalno nasilje, medvrstniško nasilje in nasilje na delovnem mestu, ki vključuje tudi spolno nasilje, napovedujejo smeri prihodnjega preučevanja nasilja na slovenskih tleh.

Ključne besede: kriminaliteta, kriminologija, nasilje, raziskovanje, Slovenija

UDK: 343.9:343.62(497.4)

1 Uvod

Nasilje je v človeški družbi prisotno že od nastanka prvih skupnosti in je velika težava sodobnega časa. Svetovna zdravstvena organizacija ga opredeljuje kot »namerno uporabo fizične sile ali moči, ki je zagrožena ali dejansko uporabljena proti samemu sebi, drugi osebi, skupini ali skupnosti in privede do nasilja ali pa je velika verjetnost za povzročitev poškodb, smrti, psiholoških posledic, neustreznega razvoja ali deprivacije« (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi in Lozano, 2002). Katja Filipčič (2015) je nasilje opredelila kot: 1) kršenje pravil varnega in kakovostnega sobivanja posameznikov, 2) kršenje temeljnih človekovih pravic in osebnih meja ter 3) zlorabo moči v škodo drugega. Nasilje se kaže v številnih oblikah, in

sicer kot: 1) ideološko, 2) kulturno, 3) ekološko, 4) psihično, 5) fizično, 6) spolno in 7) ekonomsko nasilje (Center za ne-nasilno komunikacijo, 2010; Filipčič, 2015). Sama opredelitev nasilja izhaja iz socialnega in kulturnega okolja, v katerem posamezna družba deluje (Lešnik Mugnaioni, Koren, Logaj in Brejc, 2009). Prav tako pa družbeni kontekst nasilja opozarja na spremenljivost definicije le-tega, saj na opredelitev termina (med drugim) vplivajo spremembe v družbenih odnosih. Posledično je razumevanje nasilja odvisno od prostora in časa.

Nasilna kazniva dejanja, ki jih opredeljuje kazenska zakonodaja, zajemajo različne oblike nasilja: 1) fizično, 2) spolno in 3) psihično nasilje (Filipčič, 2015). Meško (2016) je kot najpogostejša nasilna kazniva dejanja opredelil dejanja, v katerih storilci: 1) žrtvi vzamejo življenje, 2) jo ogrožajo in 3) ji povzročijo telesne poškodbe. Tovrstna nasilna kazniva dejanja vključujejo umor, uboj, različne telesne poškodbe, spolno nasilje, nasilje v družini in rop kot obliko premoženjske kriminalitete z elementi nasilja (Meško, 2016).

V splošnem lahko vse, kar je izraženo dražljivo ali škodljivo, opredelimo kot nasilje, čeprav ni bilo mišljeno kot nasilje določene osebe ali zoper drugo osebo. Pri nasilju namreč ni pomembno le, kdo in kako ga povzroča, ampak je vse pomembnejše tudi vprašanje, zakaj do tega sploh prihaja in

¹ Prispevek je nastal v okviru Programske skupine Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru. Projekt z naslovom Zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih (2015–2018) financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

² Dr. Katja Eman, docentka za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: katja.eman@fvv.uni-mb.si.

³ Rok Hacin, magister varstvoslovja, asistent za kriminologijo in mladi raziskovalec, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: rok.hacin@fvv.uni-mb.si.

kako bi ga lahko preprečili. Pomembnost razumevanja nasilja kot samega dogodka ter storilcev nasilnih kaznivih dejanj je vplivalo na preučevanje različnih oblik nasilja v Sloveniji. Prva študija o nasilju v samostojni Sloveniji je bila izvedena že leta 1992 (Pavlovič, 1993; Pečar, 1992), zatem pa so trendi v družbi vplivali na preučevanje nasilja v slovenskem prostoru. V zadnjem obdobju je vedno večja problematika prikrito institucionalno nasilje, še posebno pri skupinah iz najnižjih družbenih razredov, ki delajo za golo preživetje.

V prispevku so predstavljene raziskovalne teme z elementi nasilja in ugotovitve študij v časovnem zaporedju po osamosvojitvi Slovenije leta 1991. Namen ni analitično ovrednotiti vpliv predstavljenih študij na prakso kaznovalnih in kriminalitetnih politik, temveč sistematično prikazati razvoj raziskovanja nasilja in nasilnih kaznivih dejanj v slovenskem prostoru ter razpravljati o možnostih za nadaljnje raziskovanje. V prvem delu prispevka je predstavljen pomen nasilja in nasilnih kaznivih dejanj, kot jih opredeljujejo slovenski avtorji. Nato je v ospredju obravnavana nasilnih kaznivih dejanj v slovenski zakonodaji. V drugem delu je opravljen pregled raziskovanja nasilja in nasilnih kaznivih dejanj. V sklepu so izpostavljene temeljne značilnosti slovenskega raziskovanja nasilja, ukrepi za preprečevanje nasilja in raziskovanje novih oblik nasilja v 21. stoletju. Hkrati so podani predlogi za nadaljnje raziskovanje nasilja in nasilnih kaznivih dejanj v Sloveniji.

2 Raziskovanje nasilja v Sloveniji

V pregled raziskav o nasilju in nasilnih kaznivih dejanjih smo zajeli več kot 30 prispevkov iz obdobja od leta 1991 do 2016 ter jih razvrstili v skupine glede na področje, na katerega so se osredotočali: 1) nasilje v družini, 2) mladostniško nasilje, 3) spolno nasilje, 4) zločine iz sovraštva, 5) institucionalno nasilje in nasilje države, 6) žrtve nasilja, 7) nasilje v medijih in 8) druge oblike nasilja.

2.1 Nasilje v družini

Katja Filipčič (2000) je ugotovila, da sta se sprejemljivost nasilja v družini in družbena toleranca brutalnosti nad družinskimi člani po osamosvojitvi Slovenije začeli zmanjševati. Njene ugotovitve so pokazale, da: 1) alkohol ni osnovni element nasilja v družini, 2) obstajajo različni razlogi, ki ženskam preprečujejo, da bi pobegnile od nasilnega partnerja, 3) je nasilje v družini v homoseksualnih gospodinjstvih nezadostno raziskano, 4) je število storilk nekoliko manjše od števila storilcev nasilnih kaznivih dejanj v družini, 5) je večja verjetnost, da oseba postane žrtev psihičnega, fizičnega ali spolnega nasilja znotraj družine, in 6) ni dokazov, ki bi potrjevali vpliv strogega kaznovanja na preprečevanje oziroma

zmanjšanje nasilja v družini. Kanduč (2001) je s preučevanjem nasilja v družini ugotovil, da so stare institucionalne oblike, ki so določale vedenje in čustvene vzorce v družinskih razmerjih, še vedno prisotne v slovenski družbi. Izpostavil je, da teoretičnih ali političnih rešitev, ki bi dejansko pojasnile ali rešile problem nasilja v družini, ni. Kanduč (2002) je preučeval soodgovornost žrtev pri nasilju v družini. Poudaril je, da si žrtve nasilja lahko delijo odgovornost za viktimizacijo ter izpostavil dejavnike, ki vplivajo na to, da žrtve (ženske) ostanejo z nasilnežem: 1) fizično stanje žrtve, ki je posledica hitrosti viktimizacije, 2) čustvena navezanost žrtve na nasilneža, 3) t. i. socialna past žrtve, 4) identificiranje žrtve z nasilnežem, 5) žrtvina iluzija, da je viktimizacija njena krivda, in 6) pomanjkanje ekonomskih virov. Pagon, Meško in Lobnikar (2002) so s preučevanjem dejavnikov, ki vplivajo na nasilje v družini, ugotovili, da velik del nasilja v družini v Sloveniji pojasnjujejo stopnja izobrazbe, kulturna in verska prepričanja, višina dohodka na družinskega člana in stopnja urbanizacije kraja stalnega bivališča. Tipičnega storilca so opredelili kot moškega z nizko stopnjo izobrazbe, relativno nizkim dohodkom in močno vero v tradicionalni, patriarhalni vzorec vedenja. Podreka (2014) je raziskovala intimnopartnerske umore v Sloveniji v obdobju od leta 2000 do 2011 in predstavila glavne vzorce nasilno-viktimizacijske dinamike. Njene ugotovitve so pokazale: 1) večina žrtev je žensk, 2) umor je končno dejanje dolgoročnega nasilja v družini, 3) moški uporabljajo nasilnejša sredstva za storitev umora in 4) intimnopartnerski umori so posledica besa oziroma nenadnega izbruha jeze.

2.2 Mladostniško nasilje

Raziskovanje nasilja v družini se je v Sloveniji začelo pozno (skoraj desetletje po osamosvojitvi), tega pa ne moremo trditi za mladostniško nasilje – prve študije so bile opravljene že v sredini devetdesetih let 20. stoletja. Alenka Šelih (1995) je opravila prvo študijo o nasilju med mladimi v Sloveniji, v njej pa se je osredotočila na preučevanje disciplinskega kaznovanja otrok v šoli. Ugotovila je naslednje: 1) zakonodaja omejuje kaznovanje znotraj družine, 2) otroci so relativno zadovoljni s šolo in 3) večina otrok se v šoli in doma počuti fizično ogroženo. Leto pozneje je Dekleva (1996) raziskoval medvrstniško nasilje in nasilje, povezano s šolo. Ugotovitve študije so razkrile, da je približno 40 odstotkov slovenskih otrok v šoli žrtev nasilja ter da jih približno enak delež meni, da učitelji poskušajo ustaviti nasilje. Melita Globočnik (1997) je analizirala vrsto in obseg mladostniškega nasilja. Ugotovila je, da se je število kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki, od leta 1993 dalje bistveno povečalo; v večini primerov je bila žrtev sovrstnik. Dekleva (1997) je preučeval značilnosti storilcev in žrtev medvrstniškega nasilja. Ugotovil je, da imajo storilci in žrtve podobne značilnosti, in sicer: 1) nizka stopnja priljubljenosti med vrstniki, 2) slab učni uspeh, 3) slabi higienski standardi in

4) težave doma. Meško, Lobnikar, Pagon in Dekleva (2001) so s preučevanjem najstniškega nasilja ugotovili, da so socialne in politične razmere v Sloveniji povzročile krizo pri preprečevanju in obravnavanju mladostniškega nasilja. Poudarili so, da je težko oceniti uspeh različnih programov za preprečevanje tovrstnih oblik nasilja, saj ni bila izvedena nobena znanstvena ocena. Dekleva in Razpotnik (2002) sta preučevala življenjski slog druge generacije priseljencev v Sloveniji in njihove izkušnje z nasiljem. Ugotovila sta, da je v obdobju dveh let večina udeležencev v študiji izkusila vsaj eno obliko viktimizacije (polovica 15-letnih dečkov in 28 odstotkov 15-letnih deklet, ki so sodelovali v študiji). Bučar Ručman (2004) je v projektu študentske raziskave o nasilju med mladimi predstavil odnos med izrazoma agresija in nasilje ter pojasnil osnovne oblike in prevladujoče teorije o nasilju. Anžič, Meško in Plazar (2004) so ugotovili, da se količina mladostniškega nasilja v urbanih okoljih povečuje. Izpostavili so grožnje učiteljem ter opozorili, da se nasilje v šolah odkrije prepozno ali se sploh ne odkrije; kadar pa se odkrije, je ukrepanje neustrezno – kaže se pomanjkanje avtoritete in pristojnosti učiteljev. Na podlagi ugotovitev so predlagali intenzivnejše sodelovanje med šolami in starši. Meško in Frangež (2005) sta s preučevanjem nasilja in problematike drog v šolskem okolju ugotovila, da je za preprečevanje nasilja in uporabe drog v šolah nujno sodelovanje med družino, učenci, vodstvom šole, učitelji, drugimi zaposlenimi na šoli, šolskimi svetovalci, lokalno skupnostjo, policijo, centri za socialno delo in zdravstvenimi ustanovami. Hkrati nista odkrila nikakršne povezave med uporabo drog in nasiljem v šoli. Bertok, Wikström, Hardie in Meško (2012) so leta 2011 znotraj projekta PADS+ (Peterborough Adolescent and Young Adult Development Study) opravili študijo o starševskem nadzoru in prestopništvu adolescentov (Study of Parental Monitoring and Adolescent Delinquency [SPMAD]). V študiji so sodelovali osnovnošolci in srednješolci z območja Ljubljane. Izsledki so pokazali, da večji nadzor staršev pozitivno vpliva na stopnjo samonaznanjenega pitja alkohola, opitosti, uživanja drog, kajenja cigaret in uživanja marihuane. Hkrati so avtorji ugotovili, da se stopnja neposrednega in posrednega nadzora staršev nad otrokom z odraščanjem otroka bistveno zmanjša. Meško in Bertok (2013) sta leta 2011 izvedla študijo o samokontroli in odvrčanju med slovenskimi srednješolci z namenom oblikovanja pristopov preventivnega dela na tem področju. Študija je bila izvedena znotraj raziskovalnega projekta *Mladostniška deviantnost in mladostniško nasilje: evropska perspektiva več agencij na najboljše prakse preprečevanja in nadzor (YouPrev)*, ki je potekal v šestih evropskih državah (Belgija, Nemčija, Madžarska, Portugalska, Slovenija in Španija). Ugotovila sta, da so pri mladostnikih s slabo samokontrolo prisotni večji negativni učinki druženja z delinkventnimi vrstniki. Obenem so bili stiki z delinkventnimi prijatelji najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na prestopništvo mladostnikov. Zaznava tveganja kaznovanja je imela odvrčalni uč-

nek predvsem pri mladostnikih, ki niso imeli ponotrzanjenega občutka norm. Nadalje sta avtorja identificirala dejavnike, ki vplivajo na mladostnike, da storijo kazniva dejanja, in ti so: 1) norme, ki določajo maskulinito – dokazovanje statusa z agresivnostjo, 2) nizka samokontrola, 3) delinkventni vrstniki in prijatelji ter 4) spol – v povprečju fantje storijo več nasilnih kaznivih dejanj kot dekleta. Na podlagi ugotovitev študije so bila podana priporočila socialnim delavcem in policistom. Leto 1995 pomeni začetek raziskovanja mladostniškega nasilja v Sloveniji. Istega leta so raziskovalci začeli preučevati različne oblike spolnega nasilja.

2.3 Spolno nasilje

Pagon in Lobnikar (1995) sta preučevala spolno nasilje v obliki spolnega nadlegovanja znotraj slovenske policije. Ugotovila sta, da je bilo več kot polovica slovenskih policistk žrtev ene izmed oblik spolnega nadlegovanja. Kot najpogostejše storilce sta identificirala nadrejene in sodelavce. Policistke so poročale o razvoju psiholoških in psihosocialnih simptomov kot posledici spolnega nadlegovanja na delovnem mestu. Najpogostejši mehanizmi spopadanja s spolnim nadlegovanjem so bili: 1) neupoštevanje storilcev, 2) izogibanje storilcem in 3) obračanje situacije v šalo. Darja Zaviršek (2002) je izvedla študijo o nevidnem nasilju nad invalidnimi osebami, v kateri se je osredotočila predvsem na spolne zlorabe. Ugotovitve so razkrile, da so invalidni otroci in ženske vsaj dvakrat pogostejše žrtve spolnih zlorab in drugih oblik nasilja kot osebe brez omejitev. Najpogostejše so zlorabljene ženske z motnjami v duševnem razvoju. Obenem so rezultati pokazali, da: 1) so invalidne osebe pogosto predstavljene kot storilci, ne kot žrtve nasilja, 2) se nasilje nad invalidnimi osebami pogosto prikazuje v mnogo manjši obliki, kot je v resnici, in omeji na posamezen primer ter 3) so invalidne osebe v številnih študijah označene kot posredni krivci nasilja, ki ga doživljajo. Damjana Žist (2009) je raziskovala nasilje v slovenskih zaporih ter izpostavila prisotnost zaporskega »podzemlja«. Ugotovila je, da je med zaporniki močna hierarhija, znotraj tega pa voditelji vsiljujejo svoja pravila in kazni drugim zapornikom. Psihično in verbalno nasilje je identificirala kot prevladujoči obliki nasilja v zaporu. Hkrati je spolno nasilje med zaporniki izpostavila kot najhujšo obliko nasilja v zaporih, ki se uporablja za discipliniranje neposlušnih zapornikov oziroma je povezano z ekonomskim nasiljem v zaporu.

2.4 Zločini iz sovraštva

Politične in družbene spremembe v Sloveniji po letu 1991 in vojna v nekdanjih jugoslovanskih republikah, ki je povzročila množične migracije prebivalstva, so vplivale na začetek raziskovanja zločinov iz sovraštva. Pečarjeva (1993a) študija o razlikah in raznolikostih kot motivu za nasilna kazniva de-

janja je bila izhodišče za nadaljnje raziskovanje zločinov iz sovraštva v Sloveniji. Avtor je ugotovil, da je bilo sovraštvo, usmerjeno proti specifičnim posameznikom in skupinam, ki se razlikujejo od drugih članov družbe, prisotno vso človeško zgodovino. Vojne in oborožene spopade je opredelil kot najhujše oblike kaznivih dejanj zoper tiste, ki so drugačni. Sotlar (2002) je predstavil težave (rasizem, ksenofobija, verski in politični ekstremizem ter terorizem), ki so nastale kot posledica socialnih in političnih preobratov v Sloveniji po osamosvojitvi leta 1991. Izpostavil je neučinkovitost pravnih definicij ekstremističnih dejanj pri reševanju problematike ekstremizma v družbi. Meško, Umek, Pagon, Lobnikar, Dobovšek in Sotlar (2002) so z raziskovanjem različnih dimenzij nasilja v družbi predstavili štiri problematike, povezane z nasiljem v slovenski družbi: 1) migracije z juga in vzhoda, 2) organizirana kriminaliteta, 3) odzivi civilne družbe in 4) odzivi državnih organov pregona, pri čemer so posebej izpostavili institucionalno nasilje nad migranti. Opozorili so na senzacionalistično poročanje medijev o kriminaliteti nad begunci. Nadalje so ugotovili, da slovenska policija deluje pod vplivom negativnih čustev proti nezakonitim priseljencem in drugim marginalnim skupinam (begunci, homoseksualci in druge etnične skupine) ter da so v slovenski družbi prisotni znaki ksenofobije, nestrpnosti in rasizma. Vesna Leskovšek (2004) je preučevala ksenofobijo in njene učinke na deviantne podobe tujcev. Ugotovila je, da ksenofobija vpliva na negativne predstave o tujcih, za kar je delno kriv državni represivni aparat, ki 1) izenačuje storilce in žrtve med tujci, 2) temelji na delnem namesto univerzalnem razumevanju prava in človekovih pravic, 3) krši zakone v imenu višje sile oziroma nuje, 4) se ponižujoče in nečloveško vede do tujcev, 5) deli ljudi na tujce in domače prebivalstvo ter 6) pomanjkljivo ukrepa ali sploh ne ukrepa v primerih diskriminacije.

2.5 Institucionalno nasilje in nasilje države

Bližina vojne na Balkanu je spodbudila slovenske raziskovalce, da so začeli preučevati institucionalno nasilje in nasilje države. Pečar (1992) se je pri preučevanju vojne v nekdanjih jugoslovanskih republikah osredotočil na vojne zločine in kriminologijo vojne. Izpostavil je, da se kriminologi ne posvečajo dovolj problemu vojne in številnim oblikam kriminalitete, ki so posledica oboroženih spopadov. Leto pozneje (1993b) je s preučevanjem nasilja in prisile v družbi ugotovil, da družba brez tovrstnih dejavnikov ne obstaja ter da je nasilje še vedno najbolj razširjen instrument doseganja osebne varnosti posameznikov. Leta 1997 je s preučevanjem žrtev države ugotovil, da vojne, oboroženi spopadi in terorizem ustvarjajo žrtve države ter povzročajo številne oblike organiziranega nasilja, ki so tabuji v modernih družbah. Kanduč (1995) je preučeval delo posameznika kot obliko strukturiranega nasilja in ugotovil, da je heteronomno delo najresnejša oblika strukturne-

ga nasilja nad posamezniki v Sloveniji. Muršič (2010, 2012) je v letih 2010 in 2012 preučeval sistemske odzive na nasilje v družini in šolah ter izpostavil pomembno vlogo čustev pri preprečevanju nasilja v šolah. Ugotovil je potrebo po ustreznem usposabljanju zaposlenih v šoli o preprečevanju nasilja med mladimi. Preučevanje žrtev nasilja se je v Sloveniji začelo skoraj nemudoma po slovenski osamosvojitvi, saj je bila že leta 1992 izvedena prva mednarodna študija o žrtvah kaznivih dejanj (Pavlovič, 1993).

2.6 Žrtve nasilja

Pavlovič (1993) je leta 1992 izvedel prvo študijo v okviru mednarodne raziskave o žrtvah kaznivih dejanj v Sloveniji. Ugotovil je, da se je število kaznivih dejanj v Sloveniji povečalo ter da so prebivalci posebno občutljivi na viktimizacije avtomobilov (tatvine in poškodovanje avtomobilov). Večina kaznivih dejanj je bila zaznana v urbanih okoljih. Slovenija se je skupaj z zahodnoevropskimi državami na vseh preučevanih področjih kriminalitete uvrstila v povprečje. Leta 1997 je Pavlovič (1998) ponovil mednarodno študijo o žrtvah kaznivih dejanj. Izsledki so pokazali, da je število kaznivih dejanj v primerjavi z letom 1992 ostalo nespremenjeno. Hkrati se je temno polje kriminalitete razširilo, kar pojasnjuje zmanjšanje števila kaznivih dejanj v uradnih statistikah kriminalitete. Meško (1998) se je osredotočil na žrtve vlomov, ropov in posilstev ter izpostavil psihološko škodo, ki je bila povzročena žrtvam navedenih kaznivih dejanj. Ugotovil je, da so občutek ogroženosti in strahu pred ponovno viktimizacijo, težave s spanjem, šok, travma, stres, različne zdravstvene težave, povečana občutljivost, jeza in občutek sramu značilni za žrtve kaznivih dejanj. Melita Globočnik (2001) je izvedla študijo o žrtvah nasilnih kaznivih dejanj, pri katerih so bili posamezniki fizično ogroženi. Ugotovila je, da je bila večina žrtev kaznivih dejanj zoper življenje in telo stara od 30 do 59 let, storilci pa so za izvedbo kaznivih dejanj najpogosteje uporabili nož, pištolo, kij ali steklenico. Nadalje je ugotovila, da je bila večina žrtev spolnih kaznivih dejanj in izsiljevanja stara od 15 do 19 let. Kury, Pagon in Lobnikar (2003) so opravili pregled ugotovitev primarne in sekundarne spolne viktimizacije s posebnim poudarkom na dožemanju žrtev tovrstnih oblik kriminalitete. Areh, Meško in Umek (2009) so preučevali poglede policistov na pripisovanje osebnih lastnosti žrtev posilstev. Identificirali so tri dejavnike, ki vplivajo na poglede policistov: 1) pripisovanje krivde žrtvi, 2) empatija z žrtvijo in 3) zavračanje krivde žrtve. Ugotovili so, da policisti pripisujejo največjo krivdo žrtvam, ki jih je posilil partner.

2.7 Mediji in nasilje

Demokratizacija političnega sistema v Sloveniji po letu 1991 je omogočila svobodo medijskega poročanja. Svobodno

(senzacionalistično) poročanje medijev o kriminaliteti je vplivalo na raziskovanje vpliva medijev na nasilje. Petrovec (2001) je s preučevanjem medijskega nasilja v Sloveniji ugotovil, da mediji večinoma senzacionalistično poročajo o kriminaliteti; sledijo namreč navodilom lastnikov medijev in zahtevam ljudstva po odmevnem poročanju. Bučar Ručman (2011) je primerjal novice o kriminaliteti dveh vodilnih slovenskih časopisov ter podal podobne ugotovitve. Meško in Eman (2009) sta poudarila možnost ustvarjanja mitov o kriminaliteti, kar je posledica senzacionalističnega, tj. prepogostega in preveč »nasilnega«, poročanja medijev o kriminaliteti in storilcih kaznivih dejanj. Ugotovila sta, da medijsko poročanje o kriminaliteti negativno vpliva na občutek strahu pred kriminaliteto, pri čemer so v Sloveniji najbolj »izpostavljeni« starejši in mlade ženske. V nadaljevanju prispevka so predstavljene druge oblike nasilja, ki v študijah o nasilju pogosto ostanejo prezrte.

2.8 Druge oblike nasilja

K drugim oblikam nasilja prištevamo nasilje na športnih prireditvah (Košir, 1999), nasilje na delovnem mestu (Dolinar, Jere, Meško, Podbregar in Eman, 2010; Lobnikar in Pagon, 2002), nasilje in družbeno opredelitev moškosti (Razpotnik, 2002) ter psihično nasilje (Ambrož, 2003). Košir (1999) je s preučevanjem nasilja na športnih prireditvah, predvsem nogometnih tekmah, ugotovil, da je njegov pojav mogoče nadzorovati in omejiti z ustreznimi metodami (delo z navijači in navijaškimi skupinami, ukrepi lastnikov stadionov in dvoran, ukrepi klubov oziroma prirediteljev in ukrepi nacionalnih športnih zvez) in ustrezno informacijsko ter medijsko podporo. Petra Dolinar je s sodelavci (2010) preučevala trpinčenje na delovnem mestu in ugotovila, da se zaposleni v organizaciji spopadajo z različnimi oblikami nasilja (od zelo prefinjenih do grobih). Opozorila je na pomembno vlogo vodstva in sindikatov pri reševanju tovrstne težave. Lobnikar in Pagon (2002) sta med preučevanjem nasilja na delovnem mestu ugotovila, da je bilo skoraj šest odstotkov vseh vodij policije v Sloveniji žrtev nasilja v obliki t. i. družbenega spodkopavanja (širjenje govoric, ignoriranje in družbeno izključevanje). Špela Razpotnik (2002) je s preučevanjem družbeno določenih spolnih vlog v povezavi z nasiljem ugotovila, da so priseljencem in njihovim potomcem ter pripadnikom nižjih družbenih razredov dodeljeni atributi deviantnosti in da se stališča do nasilja ter tradicionalnega pojmovanja moškosti razlikujejo glede na spol in etnični izvor posameznikov. Ambrož (2003) je ugotovil, da psihična nasilnost v odnosu med partnerjema zajema množico ravnanj, ki v večini primerov potekajo vzajemno, kar onemogoča ločevanje med storilcem in žrtvijo. Nadalje smo v poglavje o drugih oblikah nasilja vključili študije o umorih v Sloveniji (Filipčič, 2015; Voglar, 1997), študije o oblikah nasilja, ki so kulturno sprejemljive kot del družbene tradicije (Petrovec, 2015), in študije

o odzivih na vsakodnevno nasilje (Council of Europe, 2004). Mira Voglar (1997) je analizirala umore in poskuse umorov v Sloveniji v obdobju 1990–1997 ter ugotovila, da je tipičen storilec, ki stori umor znotraj družine, moški srednjih let, ki ima težave z odvisnostjo od alkohola. Večina storilcev po končanem dejanju stori samomor. Ugotovitve študije so razkrile različne (nenavadne) motive storilcev za izvedbo umora znotraj družine, kot so evtanazija, umor otrok zaradi maščevanja partnerju itd. Katja Filipčič (2015) je opredelila naslednje osnovne značilnosti umorov v Sloveniji: 1) večina storilcev je moških (90 odstotkov), starih od 25 do 34 let, 2) najpogostejši motiv storilcev je maščevanje, 3) četrtnina storilcev in osmina storilk je bila v času kaznivega dejanja pod vplivom alkohola, 4) storilci so za izvedbo umora najpogosteje uporabili strelno orožje ali nož, 5) intimnopartnerski umori zajemajo tretjino vseh umorov v Sloveniji in 6) tretjina storilcev, ki umori družinskega člana, po dejanju stori samomor. Petrovec (2015) je preučeval različne oblike nasilja, ki so kulturno sprejemljive, kot del družbene tradicije. Kot družbeno sprejemljive oblike nasilja je izpostavil nasilje v zdravstvu (poskusi na pacientih), obrede iniciacije novincev v šolah, prisilno hospitalizacijo homoseksualcev, nasilje v zaporih (kaznovanje pedofilov) in nasilje v vojski (nasilje, storjeno v duhu obrambe domovine). Gorazd Meško je bil predstavnik v projektu Sveta Evrope *Odzivi na nasilje v vsakdanjem življenju v demokratični družbi*, ki se je izvajal v obdobju 2002–2004 (Council of Europe, 2004). Projekt je bil usmerjen v preučevanje politik odzivanja proti nasilju ter preučevanje znanja in zavedanja o vsakodnevnom nasilju in strukturnih dejavnikih negotovosti in nasilja. V ugotovitvah preučevanja, ki so bile predstavljene kot priporočila Svetu Evrope, se je razkrilo, da je treba: 1) izboljšati primerljivost podatkov med državami, 2) razširiti zbiranje in izmenjavo informacij z uporabo statističnih podatkov ter vključiti primere dobrih praks in 3) redno regulirano analizirati dostopne podatke, ki bi razkrili trende in spremembe pri nasilju in prevenciji.

3 Razprava in zaključek

Nasilje se pojavlja v številnih oblikah – kot ideološko, kulturno, ekološko, psihično, fizično, spolno in ekonomsko nasilje. Katja Filipčič (2015) je zapisala, da so se slovenski raziskovalci in uradniki pri raziskovanju tega pojava najpogosteje osredotočili na preučevanje fizičnega, spolnega in psihičnega nasilja, pri katerem storilci žrtvi vzamejo življenje, jo ogrožajo ali ji povzročijo telesne oziroma psihične poškodbe.

Namen prispevka je bil analizirati stanje v raziskovanju nasilja in nasilnih kaznivih dejanj v Sloveniji v zadnjih 26 letih. Pregled raziskovanja je razkril, da je bilo od leta 1991 opravljenih več kot 30 študij, osredotočenih na preučevanje

različnih oblik nasilja v Sloveniji, in sicer na: 1) nasilje v družini, 2) mladostniško nasilje, 3) spolno nasilje, 4) zločine iz sovraštva, 5) institucionalno nasilje in nasilje države, 6) žrtve nasilja, 7) nasilje v medijih in 8) druge oblike nasilja. Kljub temu, da se je večina študij osredotočala na fizično in spolno nasilje, preostale oblike nasilja niso ostale neraziskane (institucionalno nasilje, psihično nasilje itd.). Slovenski raziskovalci so posebno pozornost namenili raziskovanju nasilja v družini in mladostniškega nasilja, kar potrjuje veliko število opravljenih študij. Dogajanje v regiji v devetdesetih letih 20. stoletja (vojne na Balkanu) je vplivalo na raziskovalce, da so začeli preučevati določene oblike nasilja, ki so običajno tabu v sodobnih družbah.

Raziskovanje nasilja je bilo v slovenskem prostoru zelo dobro razvito že pred osamosvojitvijo, zato se je trend preučevanja storilcev, žrtev, vzrokov, posledic in oblik preprečevanja samo nadaljeval. Pri nasilju v družini se še vedno pojavlja trend zmanjševanja tolerance do te oblike nasilja in tudi delo z nasilneži se je pokazalo kot uspešno, čeprav še vedno vsako leto obravnavamo nekaj družinskih tragedij, ki se končajo s smrtjo žrtve in/ali storilca. Mladostniško nasilje je tisto, ki se je v obdobju preučevanja od osamosvojitve do danes najbolj spremenilo. Pretepi na šolskih dvoriščih ali igriščih so se preselili v spletna okolja, kjer so otroci in mladostniki skriti za zasloni računalnikov, tablic ali pametnih telefonov. Spolno nasilje in nasilje v medijih sta redkeje vzbudila pozornost raziskovalcev, a kljub temu sta to pomembna segmenta človeške družbe in vedenja. Še posebno mediji lahko s poročanjem močno vplivajo na razumevanje in odnos do nasilja pri ljudeh. V sodobnem času stanje še dodatno otežujeta vpliv t. i. mainstream medijev in množica spletnih medijev, na katerih se pogosto objavljajo tudi nepreverjene informacije, lahko pa se mediji zlorabljajo za politične namene.

Tako sta bili tudi nasilje na delovnem mestu in psihično nasilje v preteklosti manj pomembni temi, dandanes pa se zanimanje raziskovalcev zanju, še zlasti takrat, ko sta medsebojno prepleteni v posameznih organizacijah, vse bolj povečuje. Zločini iz sovraštva, še posebno kar zadeva ksenofobijo, verski in politični ekstremizem ter terorizem, so v slovenskem prostoru vse od osamosvojitve do danes ostali aktualne teme in problematika. Zadnje velike migracije v letih 2015 in 2016 so dodobra zatresle evropska tla in tolerantnost (Slovencev) do prišlekov. Obenem so žrtve nasilja ena redkih tem s področja nasilja, ki ostaja ves čas aktualna, saj se ob spreminjanju oblik nasilja in pojavu novih trendov srečujemo z novimi skupinami žrtev. Nove oblike kriminalitete (denimo kibernetika, ekološka idr.) zahtevajo tudi nove načine raziskovanja in preučevanja nasilja v slovenskem prostoru. Pri tem moramo upoštevati, da se nasilje ves čas spreminja in prilagaja okolju, v katerem se dogaja, zato ga je včasih toliko težje odkriti, se

nanj odzvati in ga preučevati. Medpartnersko nasilje, nasilje v zdravstvu, institucionalno nasilje, medvrstniško nasilje ter nasilje na delovnem mestu, ki vključuje tudi spolno nasilje, napovedujejo smeri prihodnjega preučevanja nasilja na slovenskih tleh.

Ob tem je pozitivno dejstvo, da je Slovenija država z majhnim številom kaznivih dejanj nasploh (61.574 kaznivih dejanj v letu 2016) in še manjšim številom kaznivih dejanj zoper življenje in telo, ki obsegajo večino nasilnih kaznivih dejanj (1.585 v letu 2016). Na podlagi policijskih poročil smo ugotovili, da je v zadnjih 16 letih prišlo do zmanjšanja vseh vrst nasilnih kaznivih dejanj, kar kaže na profesionalnost in uspešnost slovenske policije pri raziskovanju kaznivih dejanj; v letu 2016 je bilo 90,7 odstotka vseh nasilnih kaznivih dejanj uspešno preiskanih (Policija, 2017). Slovenija je država z več kot 50-letno tradicijo vodenja statistike kriminalitete, ki je nepogrešljiva za oblikovanje politik preprečevanja kriminalitete, kot je Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016 (2012), ter različnih programov Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, kot so program pomoči šolskega poučevanja (vključevanje socialno izključenih otrok in mladostnikov), svetovanje za mlade s podpornimi programi, Društvo za preventivno delo (mladinske delavnice), Društvo za nenasilno komunikacijo itd. (Društvo za preventivno delo, 2017; Društvo za nenasilno komunikacijo, 2017; Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 2007). Prav tako je slovenska družba na splošno vse bolj netolerantna do nasilja.

Pri nasilju se je skozi zgodovino kot učinkovita oblika odzivanja izkazala tudi prevencija, zato menimo, da je treba čim več pozornosti usmeriti v metode preprečevanja nasilja. Družbena toleranca do nasilja v družini se je v Sloveniji močno zmanjšala (Filipčič, 2000). Ukrepi za preprečevanje nasilja v družini, ki v številnih skupnostih še vedno velja za tabu, bi morali biti oblikovani na ravni celotne družbe, in sicer v smislu ozaveščanja prebivalcev o nesprejemljivosti vseh vrst nasilja, pomoči žrtvam in storilcem ter vplivanja na splošno družbeno netoleranco do nasilja v družini. Strinjamo se s Kandučem (2001), da imajo ukrepi, ki bi rešili problem družinskega nasilja, omejen uspeh, saj gre za najintimnejšo obliko nasilja, ki je velikokrat skrita pred očmi javnosti. Hkrati pa občutek sramu žrtvam in/ali njihova odvisnost od storilca preprečuje prijavo slednjega.

Preprečevanje mladostniškega nasilja, ki je v večini primerov posledica nestabilnega starševskega nadzorstva in vpliva delinkventnih prijateljev, je mogoče doseči s sodelovanjem med izobraževalnimi ustanovami in starši, razvojem ustreznih izobraževanj za mladostnike, preprečevanjem sekundarne viktimizacije in implementacijo rešitev v lokalnem okolju.

Obenem je treba oblikovati izobraževanja in usposabljanja za učitelje in starše, ki se spopadajo s »problematičnimi« mlado-stniki (Anžič et al., 2004; Meško in Bertok, 2013).

Glede obravnave spolnega nasilja na delovnem mestu je bil v Sloveniji v zadnjih letih dosežen velik napredek. Z usposabljanjem in izobraževanjem zaposlenih, da prepoznajo različne oblike spolnega nasilja, ter ustreznim odzivom nadrejenih in kaznovanjem storilcev je mogoče tovrstne oblike nasilja tudi uspešno preprečiti. Posamezniki iz ranljivih skupin (zaporniki, invalidne osebe itd.) so pogosto žrtve spolnega nasilja (Zaviršek, 2002). Ukrepi za preprečevanje spolnega nasilja nad omenjenimi posamezniki bi morali biti usmerjeni k večji ozaveščenosti žrtev, večjemu nadzoru v institucijah (zaporih) in vzpostavitvi ustreznih mehanizmov za pomoč žrtvam.

Relativno majhno število zločinov iz sovraštva v Sloveniji opozarja na veliko družbeno toleranco. Pojav migracij, ki so v zadnjih letih zajele tudi Slovenijo, negativno vpliva na toleranco prebivalstva do tujcev ter lahko vodi v povečanje ksenofobije in rasizma, ki sta glavna razloga za pojav zločinov iz sovraštva. Ukrepi za preprečevanje zločinov iz sovraštva bi se morali osredotočiti na krepitev družbene tolerance do tujcev in drugačnih, na ustrezno obravnavo tujcev ter varovanje pravic tujcev in drugih posameznikov iz ranljivih skupin. Ugotovitve študij so opozorile na senzacionalistično poročanje o migrantih in vpliv negativnih čustev na delovanje represivnih organov (Meško et al., 2002). Ukrepi na ravni države bi morali vplivati na družbeno ozaveščanje in usposabljanje pripadnikov represivnih organov v smislu večje tolerance do tujcev oziroma migrantov.

Za preprečitev institucionalnega nasilja in nasilja države nad posamezniki (tj. delavci in državljanji) ter za odpravo sistemskih napak, ki omogočajo ali celo podpirajo nasilje institucij in države, je potrebna uvedba dodatnih pravnih določil in mehanizmov. Strinjamo se z Muršičem (2012), ki je izpostavil nujnost dodatnih usposabljanj zaposlenih za preprečevanje vseh oblik nasilja, še posebno trpinčenja na delovnem mestu in nasilja med mladimi v šolskem okolju ali zunaj njega. Pomemben je sistemski pristop k nasilju, saj se tako zajamejo vsa polja njegove obravnave. Pri trpinčenju na delovnem mestu pa je treba okrepiti vlogo vodstva in sindikatov, ki lahko velikokrat preprečijo pojav nasilja na delovnem mestu.

Glede pomoči žrtvam nasilja in preprečevanja nasilja je bil v zadnjem desetletju in pol v Sloveniji dosežen izjemen napredek. Okrepitev in močne medijske kampanje nevladnih organizacij (npr. SOS telefon, Beli obroč, Društvo za nenasilno komunikacijo, Zavod Emma, Društvo Ključ idr.), tesno sodelovanje s policijo in drugimi službami ter tudi pravna

pomoč žrtvam nasilja nas uvrščajo v skupino naprednih držav na tem področju. Zelo dobro so se izkazale tudi mešane krizne skupine, še posebno pri nasilju nad najmlajšimi in najšibkejšimi. Vsekakor pa so starejši posebna ranljiva skupina, ki ji je v tem trenutku treba nameniti posebno pozornost, saj se največkrat srečuje z nasiljem otroka nad staršem.

Medijsko poročanje o nasilju je v slovenskem prostoru posebna problematika, saj ima večkrat bolj negativen kot pozitiven prizvok in tudi posledice. Mediji poskušajo ugajati nasilja željnim ljudem z namenom izboljšanja branosti in pri tem pozabljajo na novinarsko etiko ter načela medijskega poročanja. Prav glede etike bi bilo zaposlene v medijskem svetu treba bolj izobraziti, predvsem pa bi morali ozavestiti vse tiste, ki pišejo, oblikujejo in tiskajo medijske objave o nasilju. Kot navaja Klančnik (2014), je izpostavljanje otrok v medijih, pri čemer ni pomembno, ali so žrtve ali storilci, določena oblika deviantnosti in lahko otrokom precej škoduje (v skrajnem primeru lahko pride tudi do samomora).

V slovenskem prostoru prevladujejo družinske tragedije, pri katerih je tipičen storilec umora ali poskusa umora znotraj družine moški srednjih let, ki ima težave z odvisnostjo od alkohola ali finančne težave. Večina storilcev po končanem dejanju stori samomor, zato gre za izredno ranljivo skupino (tj. oče in njegovi družinski člani), ki bi ji morali centri za socialno delo, policija, nevladne organizacije in druge organizacije nameniti več pozornosti z namenom odkrivanja zgodnjih znakov tveganja in preprečevanja nasilja v družini. Poleg te skupine so posebno ranljive skupine tudi priseljenci in begunci ter drugi poklici, ki spadajo med kulturno sprejemljivo nasilje kot del družbene tradicije (nasilje v zdravstvu, nasilje v zaporih, obredi iniciacije v šolah idr.). Vsekakor pa je pri kriminološkem raziskovanju nasilja treba slediti priporočilom Sveta Evrope (Council of Europe, 2004) za odzivanje na nasilje, ki se nanaša na dva sklopa: 1) izboljšava primerljivosti podatkov med državami ter razširitev zbiranja in izmenjave informacij z vključitvijo primerov dobrih praks in 2) analize dostopnih podatkov z ugotavljanjem trendov in sprememb pri nasilju in njegovi prevenciji.

Literatura

1. Ambrož, M. (2003). Novo (odkrito) nasilje – psihično nasilje (med partnerjema). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(1), 15–22.
2. Anžič, A., Meško, G. in Plazar, J. (ur.). (2004). *Mladoletniško nasilje – zbornik razprav*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
3. Areh, I., Meško, G. in Umek, P. (2009). Attribution of personal characteristics to victims of rape – Police officers' perspectives. *Studia Psychologica*, 51(1), 85–100.
4. Bertok, E., Wikström, P. O., Hardie, B. in Meško, G. (2012). Starševski nadzor nad najstniki v osnovni in srednji šoli ter s tem

- povezana odklonskost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(4), 311–320.
5. Bučar Ručman, A. (ur.). (2004). *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center Novo mesto.
 6. Bučar Ručman, A. (2011). Medijsko poročanje o kriminaliteti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(1), 23–38.
 7. Center za nenasilno komunikacijo. (2010). *Kaj je nasilje?* Pridobljeno na <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>
 8. Council of Europe. (2004). *Confronting everyday violence in Europe – an integrated approach: Final Report*. Strasbourg: Council of Europe.
 9. Dekleva, B. (1996). Nasilje med vrstniki v zvezi s šolo – obseg pojava. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(4), 355–365.
 10. Dekleva, B. (1997). Vrstniško nasilje in ustrahovanje – značilnosti storilcev in žrtev. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 48(4), 374–383.
 11. Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (ur.). (2002). *Čefurji so bili rojeni tu: življenje mladih priseljencev druge generacije v Ljubljani*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
 12. Dolinar, P., Jere, M., Meško, G., Podbregar, I. in Eman, K. (2010). Trpinčenje na delovnem mestu – zaznavanje, pojavne oblike in odzivi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(3), 272–285.
 13. Društvo za nenasilno komunikacijo. (2017). *Dejavnosti*. Pridobljeno na <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti.html>
 14. Društvo za preventivno delo. (2017). *Mladinske delavnice*. Pridobljeno na <http://www.drustvo-dpd.si/index.php?page=mladinske-delavnice>
 15. Filipčič, K. (2000). Miti o nasilju v družini. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(3), 197–206.
 16. Filipčič, K. (2015). Nasilna kriminaliteta. V A. Šelih in K. Filipčič (ur.), *Kriminologija* (str. 279–405). Ljubljana: IUS Software in GV Založba.
 17. Globočnik, M. (1997). Nasilniško obnašanje mladih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 48(1), 38–50.
 18. Globočnik, M. (2001). Žrtve kaznivih dejanj. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(3), 220–233.
 19. Kanduč, Z. (1995). Temelji kriminologije in vsakdanjega življenja – delo kot vidik strukturnega nasilja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(3), 225–236.
 20. Kanduč, Z. (2001). Družina in nasilje: nasilje družine in nasilje v družini. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(2), 109–121.
 21. Kanduč, Z. (2002). Vprašanje (so)odgovornosti pri intimnih viktimizacijah in »zločinih brez žrtev«. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 53(4), 337–351.
 22. Klančnik, A. T. (2014). Ukradeno dostojanstvo: spolno zlorabljeni in izkoriščeni otroci nikdar niso nastopali v »otroški pornografiji«. V I. Jager Agius (ur.), *Otrokove pravice v Sloveniji: od normativnih standardov do učinkovitega varstva: Zbornik ob 25. letnici Konvencije o otrokovih pravicah* (str. 149–171). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.
 23. Košir, M. (1999). Nasilje na športnih prireditvah – zatirati ali nadzirati. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(3), 225–233.
 24. Krug, E., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. in Lozano, R. (ur.). (2002). *World report on violence and health*. Ženeva: World Health Organisation. Pridobljeno na http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/1/9241545615_eng.pdf
 25. Kury, H., Pagon, M. in Lobnikar, B. (2003). Podoba žrtev (spolnih) deliktov in odnos do nasilja – problem stigmatizacije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(2), 137–158.
 26. Leskovšek, V. (2004). Ksenofobija in njeni učinki na produkcijo deviantne podobe tujcev. V G. Meško (ur.), *Preprečevanje kriminalite: teorija, praksa in dileme* (str. 453–467). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
 27. Lešnik Mugnaioni, D., Koren, A., Logaj, V. in Brejc, M. (2009). *Nasilje v šoli: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obravna*. Kranj: Dravska tiskarna.
 28. Lobnikar, B. in Pagon, M. (2002). Perceptions of workplace aggression and violence among Slovenian police managers. V M. Pagon (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, violence and victimization* (str. 359–368). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
 29. Meško, G. (1998). Nekatere razsežnosti nasilne viktimizacije. *Teorija in praksa*, 35(6), 1076–1088.
 30. Meško, G. (2016). *Kriminologija*. Ljubljana: Tipografija.
 31. Meško, G. in Bertok, E. (2013). *Mladoletniška kriminaliteta in mladoletniško nasilje: ugotovitve evropske študije o prestopništvu in preventivnih dejavnostih – priporočila za prakso*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
 32. Meško, G. in Eman, K. (2009). Myths about crime – what is (un)real in the real world? V G. Meško et al. (ur.), *Crime, media and fear of crime* (str. 29–49). Ljubljana: Tipografija.
 33. Meško, G. in Frangež, D. (2005). Nasilje in droge v šolskem prostoru. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(3), 273–283.
 34. Meško, G., Lobnikar, B., Pagon, M. in Dekleva, B. (2004). Slovenia. V A. M. Hoffman in R. W. Summers (ur.), *Teen violence: A global view* (str. 133–143). Westport: Greenwood Publishing Group.
 35. Meško, G., Umek, P., Pagon, M., Lobnikar, B., Dobovšek, B. in Sotlar, A. (2002). Some dimensions of violence in Slovenia. V M. Pagon (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, violence and victimization* (str. 651–668). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
 36. Muršič, M. (ur.). (2010). *Znanje o čustvih za manj nasilja v šoli*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
 37. Muršič, M. (ur.). (2012). *(O)krog nasilja v družini in šoli – soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
 38. Pagon, M. in Lobnikar, B. (1995). Spolno nadlegovanje v slovenski policiji. V A. Anžič (ur.), *Zbornik strokovno-znanstvenih razprav* (str. 217–240). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
 39. Pagon, M., Meško, G. in Lobnikar, B. (2002). Perceptions of domestic violence in Slovenia: Historical context. V R. W. Summers in A. M. Hoffman (ur.), *Domestic violence: A global view* (str. 111–124). Westport: Greenwood Publishing Group.
 40. Pavlovič, Z. (1993). Mednarodna anketa o viktimizaciji: Ljubljana 1992. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(2), 129–138.
 41. Pavlovič, Z. (1998). Mednarodni ankete o kriminaliteti oz. viktimizaciji – Slovenija (Ljubljana) 1992–1997. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 257–265.
 42. Pečar, J. (1992). Kriminalne vojne – kriminologija vojne. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(2), 132–144.
 43. Pečar, J. (1993a). Drugačnost in različnost kot motivacija za nasilje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(2), 139–152.
 44. Pečar, J. (1993b). Nasilje in prisila. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(1), 34–48.
 45. Pečar, J. (1997). Žrtve države. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 48(8), 374–393.
 46. Petrovec, D. (2001). *Nasilje v medijih: obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
 47. Petrovec, D. (2015). *Nasilje pod masko*. Ljubljana: Založba Sanje.

48. Podreka, J. (2014). Intimnopartnerski umori v Sloveniji in njihova spolna zaznamovanost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(1), 60–73.
49. Policija. (2017). *Letno poročilo o delu policije za 2016*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2016.pdf>
50. Razpotnik, Š. (2002). Nasilnost in moškost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(2), 143–151.
51. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016 [ReNPPZK12-16]. (2012). *Uradni list RS*, (83/12).
52. Sotlar, A. (2002). Coping with extremist within society: The Slovenian experience. V M. Pagon (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, violence and victimization* (str. 593–610). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
53. Šelih, A. (1995). *Varovanje otrokovih pravic – disciplinsko kaznovanje in preprečevanje nasilja v vrtcih in šolah*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni Fakulteti v Ljubljani.
54. Voglar, M. (1997). Družinski umori v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 48(1), 51–62.
55. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja [ZOFVI]. (2007). *Uradni list RS*, (16/07).
56. Zaviršek, D. (2002). *Nevidno nasilje – normativnost in normalizacija nasilja nad ljudmi z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi oviranostmi*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni Fakulteti v Ljubljani.
57. Žišt, D. (2009). *Utrinki iz življenja za rešetkami: skrivnostni svet zaporniškega življenja v slovenskih zaporih*. Ljubljana: Učila.

An Overview of Criminological Research on Violence in Slovenia Since 1991

Katja Eman, Ph.D., Assistant Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: katja.eman@fvv.uni-mb.si

Rok Hacin, M.A., Assistant in Criminology and Junior Research Fellow, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: rok.hacin@fvv.uni-mb.si

Violence is a phenomenon that has been present in every human society since the emergence of the first communities. Currently, it represents an urgent problem of modern society. Not only who and how or against whom violence is caused, the important questions refer also as to why does violence emerge and in what way it could be avoided. The purpose of this paper is to present an overview of research on violence in Slovenia since 1991. During the last 16 years, over 30 studies were conducted that focused on different forms of violence in Slovenia. Despite the fact that the majority of them focused on physical and sexual violence, research on other forms of violence has not been neglected (institutional violence, psychological violence etc.). Slovenian researchers focused on domestic and juvenile violence (a large number of studies), and developments in the region in the 1990s (Balkan wars) influenced the study of special forms of violence that usually present taboo subjects in modern societies. In the 21st century, new forms of crime (e.g. cybercrime, environmental crime etc.) influenced researchers to explore new forms of violence in Slovenia. Violence is sometimes difficult to detect and study, as it is evolving in accordance with changes in the environment. Violence between partners, violence in health care, institutional violence, bullying and violence in the workplace, including sexual violence, are seen as areas of future research on violence in Slovenia.

Keywords: crime, criminology, violence, research, Slovenia

UDC: 343.9:343.62(497.4)